

Куліш Антоніна Юріївна
Студентка
Київський національний університет технологій та дизайну
Kulish A. Y.
student
Kyiv National University of Technology and Design

**СТАН ТА АНАЛІЗ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ
ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ОБЛІКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**
**СОСТОЯНИЕ И АНАЛИЗ БЕЗНАЛИЧНЫХ РАСЧЕТОВ В УКРАИНЕ
И ОСОБЕННОСТИ ИХ УЧЕТА НА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ**
**STATUS AND ANALYSIS CASHLESS PAYMENT IN UKRAINE
AND FEATURES OF ACCOUNTING FOR DOMESTIC ENTERPRISES**

Анотація. У статті досліджено відмінність між готівковими та безготівковими розрахунками, окреслено особливості безготівкових розрахунків та принципи здійснення. Проведено аналіз безготівкових розрахунків на вітчизняних підприємствах в Україні. Окреслено бухгалтерські рахунки обліку відповідних розрахунків.

Ключові слова: грошові розрахунки, безготівкові розрахунки, безготівковий обіг, облік безготівкових розрахунків.

Аннотация. В статье исследовано различие между наличными и безналичными расчетами, обозначены особенности безналичных расчетов и принципы осуществления. Проведен анализ безналичных расчетов на отечественных предприятиях в Украине. Определены бухгалтерские счета учета соответствующих расчетов.

Ключевые слова: денежные расчеты, безналичные расчеты, безналичный оборот, учет безналичных расчетов.

Abstract. The paper investigates the distinction between cash and non-cash settlements, particularly designated non-cash payments and principles of implementation. The analysis of non-cash settlements in domestic enterprises in Ukraine. Outlined relevant accounting records accounting calculations.

Keywords: cash payments, cashless payments, cashless transactions, recording of non-cash payments.

Вступ. Безготівкові розрахунки являють собою один з основних способів розрахунків між підприємствами, організаціями та установами як в нашій країні, так і в інших країнах світу. Безготівкові розрахунки дають можливість значно скоротити кількість готівкових грошових коштів, що знаходяться в обігу в країні та частку ризику при розрахунках покупців з постачальниками.

Проблемою розвитку ринку безготівкових розрахунків займалися В.І. Міщенко [9], В.М. Котечков, Н. Бондаренко [4], О. Вовчак [5], С. Волосович [6], О. Малолеткова [8] та інші.

Постановка завдання. За мету статті було обрано дослідження сучасного стану безготівкових розрахунків України та особливості їх обліку на вітчизняних підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Грошові розрахунки, які здійснюють підприємства та організації незалеж-

но від організаційно-правової форми і виду діяльності можуть здійснюватися як готівкою, так і в безготівковому порядку. В сукупності ці грошові розрахунки створюють грошовий обіг підприємств.

У грошовому обороті підприємств можна окреслити такі напрями: розрахунки, пов'язані з процесом виробництва (купівля сировини, матеріалів, основних фондів); розрахунки за результатами діяльності (фінансові зобов'язання підприємства перед бюджетом, централізованими фондами цільового призначення, кредитними установами); внутрішньогосподарські розрахунки (це розрахунки з робітниками та службовцями при створенні та використанні різних грошових фондів) [7, с. 60].

Зазначені напрями у грошовому обороті різні як за економічним змістом, так і за технікою їх вчинення, видами і методами фінансового контролю за їх проведнням. Проте в сукупності їх здійснення сприяє

безперервному руху матеріальних фондів у процесі виробництва і реалізації продукції.

Крім того, своєчасні грошові розрахунки запобігають відволіканню коштів у прострочену дебіторську заборгованість і сприяють прискоренню оборотності оборотних коштів.

Безготівкові розрахунки обслуговують здебільшого сферу господарських зв'язків підприємств, а також їх відносини з фінансово-кредитною системою.

Рух готівкових грошей і безготівкових платіжних засобів взаємопов'язано.

Підприємство одержує виручку за реалізовану продукцію, виконані роботи або надані послуги методом перерахування грошей на розрахунковий рахунок, тобто безготівковим шляхом.

У той же час, підприємство, в обслуговуючому його банку, має можливість отримати кошти для виплати заробітної плати своїм робітникам і інших виплат (матеріального заохочення, на відрядження) та готівку на поточні потреби, господарські витрати (ця сума лімітується банком) [8, с. 13].

Отримані підприємством кошти мають цільове обов'язкове використання. Підприємства та організації, отримуючи плату у формі готівки грошей, вносять її в банк на свій розрахунковий рахунок.

Надалі з підприємствами-постачальниками продукції, з бюджетом за податків, з централізованими фондами по обов'язкових відрахуваннях, з кредитними установами — за отриманими позиками вони розраховуються в безготівковому порядку. У цьому випадку готівково-грошовий обіг переходить в безготівковий.

У сукупному грошовому обороті перевагу отримують безготівкові розрахунки, так як вони володіють рядом переваг перед готівково-грошовими розрахунками.

Ці переваги проявляються передусім у прискоренні розрахунків, економії витрат, пов'язаних з перевезенням готівки, їх перерахунком і зберіганням. Застосування безготівкових розрахунків зменшує потребу в обороті грошових знаків держави. Крім того, при даних розрахунках грошова маса акумулюється в банках і створюються умови для контролю за їх цільовим використанням.

Обіг готівки в Україні регулюється ухваленими НБУ нормативними розпорядженнями (постанова Правління НБУ «Про порядок ведення касових операцій у національній валюті в Україні») [2]. Регулювання направлено на стабілізацію грошового обігу, ринкових перетворень, збільшення рівня керованості грошового обороту підприємств та організацій.

Основою організації безготівкових розрахунків у господарському обороті України є Інструкція № 7

«Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України» [3], створена у відповідності з Законом України «Про банки і банківську діяльність» [1] та іншими законодавчими і нормативними актами України [9, с. 22].

Інструкція охоплює організації, підприємства та установи всіх форм власності, установи банків, суб'єкти підприємницької діяльності без створення юридичної особи і на фізичних осіб, які здійснюють безготівкові розрахунки у національній валюті України.

Безготівкові розрахунки в господарському обороті України здійснюються за такими формами розрахункових документів: платіжними дорученнями; платіжними вимогами-дорученнями; чеками; акредитивами; векселями; платіжними вимогами; інкасовими дорученнями (розпорядженнями) [9, с. 23].

Розрахунки між організаціями проводяться в безготівковій формі шляхом переказу коштів з банківських рахунків однієї юридичної особи на рахунки іншого на підставі розрахункових документів.

Підприємства як учасники розрахунків, самостійно визначають форми зазначених документів з обов'язковими реквізитами.

Для оплати товарів, послуг, перерахування коштів та інших операцій з грошовими коштами в сучасних умовах широко використовується спеціальний засіб платежу у вигляді банківської платіжної картки. Умови випуску та використання цього платіжного інструмента визначені Положенням про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого постановою Правління НБУ від 19.04.05 № 137.

Платіжна картка — це спеціальний платіжний засіб у вигляді виготовленої і виданої пластикової або іншого виду картки для оплати товарів та послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, одержання готівки у касах банків, у банкоматах та інших розрахункових операцій за договором між банком і клієнтом.

Платіжні картки випускають лише банки, що підписали договір із платіжною організацією відповідної платіжної системи та одержали на це дозвіл. Банківська платіжна картка є власністю банку, а її держатель має право лише користуватися нею. По закінченні строку дії договору платіжну картку повертають до банку.

Для відкриття картрахунка підприємство подає до обслуговуючого банку ті ж документи, що і для відкриття поточного рахунка (крім картки зі зразками підписів). Якщо підприємство має у цьому банку поточний рахунок, то йому достатньо подати тільки заяву.

Платіжні картки можна класифікувати за різними ознаками, що представлено на рис. 1.

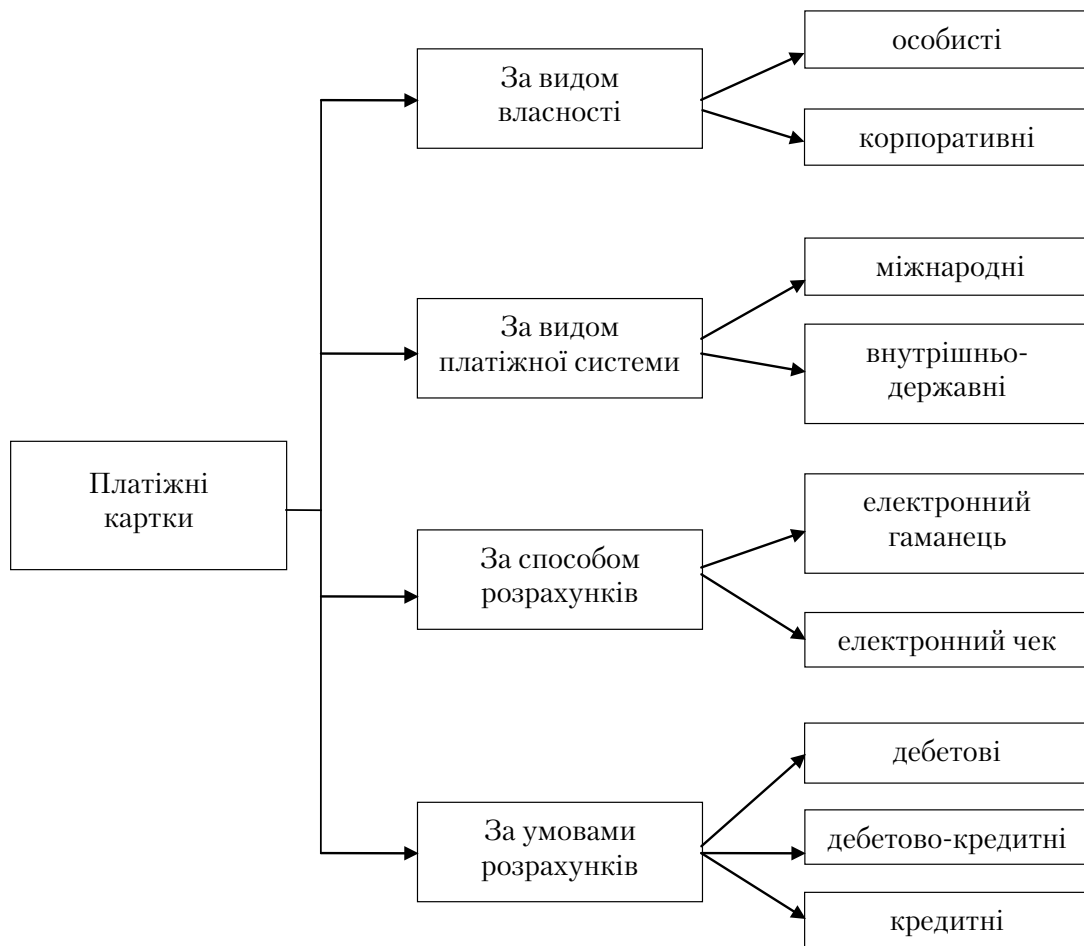

Рис. 1. Класифікація платіжних карток

Особиста платіжна картка емітується на ім'я клієнта — фізичної особи і призначена для виплати йому заробітної плати, пенсії тощо. Вона видається банком на основі договору, що укладений між обслуговуючим банком і підприємством, де працює фізична особа, або між Пенсійним фондом і пенсіонером.

Для видачі картки банк укладає індивідуальні договори з працівниками підприємства і відкриває карткові рахунки (картрахунки) кожному з них. Для цього працівник повинен подати документ, що засвідчує його особу, та ксерокопію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера. В договорі вказуються види операцій, які може здійснювати утримувач платіжної картки. Це можуть бути розрахунки за послуги юридичних і фізичних осіб, розрахунки в магазинах за придбані товари, кредитування карттрахунку (овердрафт) тощо.

Корпоративна платіжна картка призначена для клієнтів — юридичних осіб (підприємств, організацій, філій, відділень підприємств, представництв тощо) і фізичних осіб — приватних підприємців. Її власником є банк.

Утримувачем корпоративної платіжної картки є довірена особа клієнта — працівник підприємства або члени сім'ї фізичної особи — суб'єкта підприємниць-

кої діяльності. Для одержання картки клієнт повинен відкрити у вибраному ним банку картковий рахунок.

Обслуговування корпоративних платіжних карток та термін їх дії визначаються договором. Наприклад, підприємство може використовувати одну платіжну картку за кількома карттрахунками або отримати кілька корпоративних карток на один карттрахунок.

В Україні підприємства можуть отримувати у гривнях готівкові кошти, вести розрахунки, що передбачені виробничими, господарськими потребами та витратами на відрядження в межах України. Готівкові кошти в іноземній валюті можуть бути отримані за межами України та на її території в установленому порядку в касі емітента для оплати витрат на відрядження і безготівкових розрахунків, що пов'язані з витратами на відрядження за межами України.

Облік операцій з грошовими коштами ведеться на субрахунку 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті» та 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

Аналітичний облік ведеться за номерами платіжних карток. Корпоративну картку доцільно обліковувати на позабалансовому рахунку 08 «Бланки суворого обліку».

У договорі між банкомемітентом і клієнтом визначається довірена особа, якій клієнт довірив виконува-

ти операції з використанням платіжної картки. Грошові кошти вважаються виданими у підзвіт довірений особі з моменту їх списання з картрахунка.

Витрати, що пов'язані з придбанням та обслуговуванням корпоративних платіжних карток, відображаються у складі адміністративних витрат і нараховуються у тому періоді, до якого вони належать. Якщо підприємство здійснює банку передоплату за певний період (наприклад рік), то її сума відображається спочатку на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів», а потім щомісяця списується на рахунок 92 «Адміністративні витрати».

Контроль за цільовим використанням грошових коштів з картрахунка здійснюється власником цього рахунка. Згідно з діючою нормативною базою не дозволяється використовувати корпоративні платіжні картки для розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами, виплати заробітної плати та виплат соціального характеру.

Для обліку руху коштів по картках відкриваються картрахунки, на які перераховуються засоби з звичайних поточних рахунків. Послуги банку з відкриття картрахунків і оформлення корпоративних карток є звичайно платними. У той же час самі корпоративні картки залишаються у власності банку.

Синтетичний облік руху коштів по картковому рахунку здійснюється в розділі журналу 1 за кредитом рахунку та 4 — по дебету. Підставами для запису в журнал є авансовий звіт особи, яка користувалася корпоративною картою, і документи, що підтверджують витрати та зняття готівки з картрахунку. Дані авансових звітів підзвітних осіб, які користувалися картрахунком, повинні збігатися з виписками банку. Аналітичний облік руху карт організують на позабалансовому субрахунку 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні».

Перехід України на розрахунки з використанням пластикових карток є необхідною умовою розвитку економіки нашої країни. У світовій практиці вже досить довго вдало використовується даний вид платіжних інструментів і в даний час йде процес пошуку нових типів платіжних систем, які максимально задовольняли б усі сторони, що беруть участь у грошовому обігу.

Позитивні тенденції, що складаються на ринку пластикових карт, незважаючи на наявні проблеми, дозволяють будувати оптимістичні прогнози на найближчу перспективу, як за кількісними показниками, так і за якісними характеристиками. Подальше збереження активної маркетингової політики кредитних організацій і платіжних систем, розширення функціональності банківських продуктів з використанням пластикових карток підвищить популярність цього платіжного інструменту серед населення, отже, інтенсивність його застосування у повсякденному житті, дозволить збільшити обсяги безготівкових розрахунків у сфері роздрібних платежів в Україні.

Висновки. Таким чином, платіжно-розрахункова система є сукупністю інструментів і методів, що застосовуються в економічній діяльності підприємств для перерахування грошових коштів, здійснення взаєморозрахунків і врегулювання боргових зобов'язань між учасниками економічного обороту. Стійка і швидкодіюча система платежів і розрахунків є необхідною передумовою ефективного функціонування всього сучасного бізнесу, всіх його секторів. Вона в значній мірі визначає ефективність економіки.

Як свідчить практика, вибір форми безготівкових розрахунків орієнтований на розвиток бізнесу кожного учасника ринку. Застосування безготівкових форм розрахунків дозволить зробити успішну економічну діяльність, підвищити платоспроможність підприємств і їх фінансову стійкість.

Література

1. Законом України «Про банки і банківську діяльність». Редакція від 01.01.2016 [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Постанова Правління НБУ «Про порядок ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>
3. Про затвердження Інструкції «Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України» [Електронний ресурс] // <http://cons.parus.ua/map/doc/0095409C8E/Pro-zatverdzhennya-Instruktsiyi-Pro-bezgotivkovi-rozrakhunki-v-gospodarskomu-oboroti-Ukrayini-Instruktsiya-7.html>
4. Бондаренко Н. Заповнюємо платіжні доручення правильно: майстер-клас для всіх бюджетників [Текст] / Н. Бондаренко, В. Вальківський // Все про бухгалтерський облік. — 2015. — № 80 (31 серп.). — С. 14–20.
5. Вовчак О. Д. Платіжні системи: [Навч. посібник] / О. Д. Вовчак, Г. Є. Шпаргало, Т. Я. Андрейків — К.: Знання, 2008. — 341 с.
6. Волосович С. В. Ринок платіжних карток в Україні: розвиток та страхування [Текст] / С. В. Волосович // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка / відп. ред. В. Д. Базилевич. — К.: КИЇВСЬКИЙ УН-Т, 2010. — Вип. 120: Економіка. — С. 52–54.
7. Дорохіна Ю. Безготівкові гроші як предмет злочинів проти власності [Текст] / Ю. Дорохіна, О. Дудоров // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 5. — С. 78–82.
8. Малолеткова О. Нюанси безготівкових розрахунків [Текст] / Оксана Малолеткова // Урядовий кур'єр. — 2013. — № 175 (26 верес.). — С. 13.
9. Міщенко С. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів [Текст] / С. Міщенко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка / відп. ред. В. Д. Базилевич. — Київ: Київський ун-т, 2014. — Вип. 5(158): Економіка. — С. 22–28.